

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ РИЗИКІВ НА БЕЗПЕКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

IMPACT OF SOCIAL RISKS ON THE SECURITY OF THE TERRITORIAL COMMUNITY

У статті проаналізовано категорію безпеки, зокрема, особливий акцент приділено її соціальному складнику. Розглянуто різні підходи сучасних науковців до трактування дефініції «соціальний ризик». Проаналізовано категорію соціальної безпеки як фундаментальної основи, що гарантує захист ключових інтересів особи та соціуму. Визначено основні соціальні ризики, які впливають на безпеку територіальної громади. Систематизовано одинадцять ключових соціальних ризиків, що виникли або загострилися після повномасштабного вторгнення. Охарактеризовано вплив та наслідки соціальних ризиків на територіальну громаду. Підкреслено, що для гарантування безпеки населення в умовах сучасної глобальної полікризи та воєнного стану пріоритетним вектором є розбудова ефективної соціальної політики на засадах ризик-орієнтованого управління.

Ключові слова: безпека, соціальний ризик, територіальна громада, соціальна політика, управління.

The article analyzes the category of security, with particular emphasis on its social component. Various approaches of contemporary scholars to the interpretation of the definition of "social risk" are considered. Large-scale destruction of housing and critical infrastructure, humanitarian crisis, internal displacement of the population, growing social tension and vulnerability of the population have a significant impact on the micro- and macro-levels of the social policy system. The category of social security is analyzed as a fundamental basis that guarantees the protection of key interests of individuals and society. The main social risks that affect the security of the territorial community are identified. Eleven key social risks that arose or intensified after the full-scale invasion are systematized. The impact and consequences of social risks on the territorial community are characterized. It is determined that social risks, including rising poverty and unemployment, the destruction of social infrastructure, psychological exhaustion, and the use of information and psychological operations, indicate the formation of a deep polycrisis in Ukraine. Ensuring public welfare and social stability requires interagency cooperation between government structures and civil society institutions to develop effective preventive mechanisms. It has been found that in order to strengthen the resilience of territorial communities, the priority task is to introduce mechanisms for the timely identification and management of social risks at the local level, which will allow the system to be reoriented from the operational "elimination of the consequences of crises" to the construction of a preventive model of population protection. The critical concentration of destruction in the eastern and central regions requires different approaches to recovery compared to the western regions. It is argued that the development of state social policy based on risk-oriented management, a human-centered approach, and the principle of interdisciplinarity is an effective tool for ensuring security and protecting the rights and interests of individuals, which is the highest value for the state.

Key words: security, social risk, territorial community, social policy, management.

УДК 338.349.3

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.23-6>

Содома Р.І.¹

к.е.н., доцент,
доцентка кафедри права та
менеджменту у сфері цивільного
захисту,
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності

Захарчишин М.І.²

аспірантка,
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності

Sodoma Ruslana

Lviv State University of Life Safety
Zakharchyshyn Mariia
Lviv State University of Life Safety

Постановка проблеми. Гарантування безпеки населення в умовах сучасної глобальної полікризи є життєво необхідним для функціонування та стабільності держави. Успіхи впровадження реформи децентралізації, яка розширила повноваження органів місцевого самоврядування, не забезпечила сталу стійкість територіальних громад, які все ж залишаються вразливими до безпекових, інфраструктурних та соціальних ризиків.

Масштабні руйнування житлової та критичної інфраструктури, гуманітарна криза, внутрішнє переміщення населення, зростання соціальної напруги і вразливості населення мають значний вплив на мікро- та макrorівні системи соціальної політики. А це у свою чергу призводить до зниження рівня безпеки в країні, зокрема її соціальної складової, і впливає на стан захищеності населення. Саме тому, своєчасна ідентифікація соціальних ризиків на рівні територіальної громади

є важливим інструментом для забезпечення сталої стійкості і дозволяє протистояти викликам, ефективно використовувати ресурси відповідно до наявного людського, соціального та ресурсного потенціалу громади задля захисту інтересів кожного мешканця громади та формування безпечного середовища.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про активне вивчення питання ідентифікації та управління соціальними ризиками, які перебувають у центрі наукового дискурсу таких дослідників, як С. Синчук [9], С. Березіна [1], Марченко О.С., Шевченко Л. С. [6], Г. Назарова [7] та ін. Їхні праці сформували теоретичне підґрунтя для розуміння ризику як фундаментальної категорії соціальної політики та захисту.

Зокрема С. Синчук [9] зазначає, що соціальні ризики характеризуються наявністю ключових ознак: об'єктивність, законодавче закріплення,

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5020-6440>

² ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-4792-7951>

вплив на життєдіяльність людини та потенційну закономірність. С. Березіна [1] трактує соціальний ризик як подію чи явище із негативними наслідками для життєдіяльності людини та суспільства. Марченко О.С., Шевченко Л. С. [6] акцентують увагу на економічній та управлінській природі ризиків, що виникають у межах підприємств. Попри значну увагу наукового середовища до проблем соціальних ризиків подальшого вивчення потребують механізми ідентифікації та управління соціальними ризиками в Україні після повномасштабного вторгнення для забезпечення ефективної соціальної політики і формування сталої стійкості та безпеки населення.

Постановка завдання. Обґрунтувати теоретичні і практичні аспекти ідентифікації соціальних ризиків в територіальній громаді, визначити та оцінити вплив соціальних ризиків на безпеку територіальної громади.

Виклад основного матеріалу дослідження. У формуванні ефективної та стійкої системи місцевого самоврядування особливе значення відіграє безпека, яка виступає не лише гарантом захисту прав громадян, а й базовою потребою для стабільного функціонування суспільства в умовах викликів та загроз.

На законодавчому рівні згідно зі статтею 3 Конституції України закріплено, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а за свою діяльність держава відповідає перед нею» [4].

У сучасних умовах українська держава не здатна повною мірою забезпечити всі соціальні права і гарантії, визначені основними нормативними та законодавчими актами. Внаслідок цього соціальна політика держави та соціальна система в цілому функціонує в режимі «ліквідації наслідків криз». Наявна фрагментарність та незавершеність стратегії державної соціальної політики,

зумовлена накопиченням загроз та викликів у соціальній сфері і вимагає концептуального переосмислення та модернізації інструментарію гарантування соціальної безпеки. Забезпечення суспільного добробуту та соціальної стабільності потребує міжвідомчої співпраці державних структур та інституцій громадянського суспільства для напрацювання дієвих превентивних механізмів. На сьогодні до трактування дефініції «соціальний ризик» у науковців не вироблено єдиного підходу, і це зумовлено багатоаспектністю самої категорії «ризик», що перебуває на перетині різних наукових галузей: права, економіки, психології та державного управління. Твердження вчених наведені у таблиці 1.

На думку авторів, поняття «соціальний ризик» варто трактувати як подію чи обставину, на яку особа не може вплинути прямо чи опосередковано, але яка заважає їй жити в звичному ритмі життя і змушує звертатися за допомогою до суспільства чи держави.

Існує декілька підходів до класифікації соціальних ризиків за різними ознаками. Соціальні ризики класифікують за характером причин, за часом, фактором і місцем виникнення, за рівнем та етапами виникнення тощо [2]. Наприклад (рис. 1), за факторами виникнення соціальні ризики поділяються на політичні, економічні, екологічні, техногенні, фізіологічні [11].

Соціальна політика трактується як комплексна система заходів, які спрямовані на забезпечення благополуччя громадян та вирішення завдань таких складових, як соціальне забезпечення, житло, охорона здоров'я, освіта, соціальні послуги задля задоволення соціальних потреб людей та їх всестороннього розвитку [1].

Фундаментальна основа соціальної безпеки передбачає «захист життєво важливих та необхідних інтересів суспільства, громадянина, людини, за якої забезпечується соціальний прогрес та

Таблиця 1

Трактування дефініції «соціальний ризик»

Автор	Визначення
С.В. Березіна	Інтерпретує соціальний ризик як «явище чи подію, що виникає безпосередньо у соціальній сфері або впливає на неї опосередковано внаслідок дії природних і техногенних ризиків, ймовірно чи передбачене настання якої призведе чи може призвести до негативних наслідків для життєдіяльності людини і суспільства» [1]
І.І. Кульчицький	Розглядає соціальний ризик як ймовірні події або обставини, які можуть призвести до негативних наслідків для індивідів або суспільства в цілому. Соціальний ризик також можна визначити як діяльність або бездіяльність людини, яка вимагає оцінки власних дій, вироблення необхідних соціальних якостей аби протистояти погіршенню рівня якості життя» [5]
С.М. Синчук	Визначає соціальний ризик за наявністю таких ознак: «має виключно об'єктивний характер; обмежує (чи порушує) життєдіяльність людини та зумовлює її соціальну незабезпеченість; закріплений національним законодавством як обставина, внаслідок настання якої особа може потребувати допомоги держави чи суспільства; потенційно закономірний для кожної людини (обов'язково або, як правило, трапляються чи може трапитися за певних обставин)» [9]

Джерело: сформовано авторами на основі [1; 5; 9]

Рис. 1. Класифікація соціальних ризиків за фактором виникнення

Джерело: сформовано авторами на основі [1; 5]

економічний розвиток, вчасна ідентифікація, профілактика, ліквідація реальних та потенційних загроз національним інтересам у соціальній сфері, зокрема для таких її складових: соціальна політика та пенсійне забезпечення, міграційна політика, охорона здоров'я, освіта, культурний розвиток населення тощо» [5].

Отже, можна вважати, що соціальна безпека є наслідком ефективного втілення соціальної політики держави для захисту прав та інтересів громадянина.

Можна виокремити наступні соціальні ризики, які загрожують безпеці людини в Україні, зокрема в територіальній громаді, після повномасштабного вторгнення (рис. 2) [2].

Зростання інфляції, зниження доходів населення, зростання цін та зростаючий рівень безробіття у 2025 році, що становить більше 37%, а це на 10% вище ніж у 2022 році. Поширення недостовірної та упередженої інформації в ЗМІ та соцмережах стає критичним ризиком для безпеки громади.

Рис. 2. Соціальні ризики в умовах кризових трансформацій

Джерело: сформовано авторами на основі [2]

Розбудова державної соціальної політики на засадах ризик-орієнтованого управління, людиноцентричного підходу та принципу міждисциплінарності є ефективним інструментом для гарантування безпеки, захисту прав та інтересів людини, яка є найвищою цінністю для держави.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Березіна С.Б. Соціальні ризики ймовірного виду та їх оцінка. *Економіка та держава*. 2018. №3. С. 33–39.
2. Буняк Н. Соціальна безпека людини: сутність та шляхи забезпечення. *Економіка та суспільство*. 2022. №37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-68> (дата звернення: 16.02.2026).
3. Інформаційний бюлетень. Чотири роки з початку повномасштабного вторгнення в Україну: ключові факти та висновки. URL: <https://surl.li/byrrdg> (дата звернення: 20.02.2026).
4. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. №30. С. 3. URL: <https://constitution.in.ua/articles/3/> (дата звернення: 16.02.2026).
5. Кульчицький І. Управління соціальними ризиками в кризових умовах. *Економіка та суспільство*. 2024. №68. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-111> (дата звернення: 16.02.2026).
6. Марченко О.С., Шевченко Л. С. Підприємництво в конкурентному середовищі: ризики, дисбаланси та безпека. *Економічна теорія та право*. 2023. №2. С. 24–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_etp_2023_2_4
7. Назарова Г. В. Вивчення ризиків і загроз кадрової безпеки та удосконалення їх класифікації. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія „Економічні науки“*. 2019. №3. С. 25–34
8. Організація Об'єднаних Націй. Україна. Офіційний сайт. URL: <https://surl.li/sfahhr> (дата звернення: 20.02.2026).
9. Синчук С. Теорія соціального ризику за правом соціального забезпечення. *Право України*. 2023. №3. С. 55–60.
10. Содома, Р., Захарчичин, М. Управління ризиками в контексті стійкості територіальної громади в умовах воєнного стану. *Сталій розвиток економіки*. 2025. №5(56). С. 307–313. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-56-42>
11. Содома, Р., Ільчишин, І., Перетятко, Л. Ризик-орієнтоване управління проектами відновлення регіонів України. *Економіка та суспільство*. 2025. №73. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-124>

REFERENCES:

1. Berezina S.B. (2018). Sotsial'ni ryzyky ymovirnisnogo vydu ta yikh otsinka. [Social risks of a probabilistic nature and their assessment]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and State*, no. 3. pp. 33–39. (in Ukrainian).

2. Bunyak N. (2022) Sotsial'na bezpeka lyudyny: sutnist' ta shlyakhy zabezpechennya [Social security of a person: essence and ways of ensuring it]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, no. 11(51), pp. 1108–1111. (in Ukrainian).

3. Chotyry roky z pochatku povnomasshtabnoho vtorhnennya v Ukrayinu: klyuchovi fakty ta vysnovky [Four years since the start of the full-scale invasion of Ukraine: key facts and conclusions]. *Informatsiynny byuleten*. Available at: <https://surl.li/byrrdg> (access date: 20.02.2026). (in Ukrainian).

4. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r. № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of June 28, 1996 No. 254k/96-VR]. *Verkhovna Rada Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1996. №30. S. 3. Available at: <https://constitution.in.ua/articles/3/> (accessed: 16.02.2026)

5. Kulchytsky I. (2024) Upravlinnya sotsial'nymy ryzykamy v kryzovykh umovakh [Social Risk Management in Crisis Conditions]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, no. 68. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-111> (access date: 16.02.2026). (in Ukrainian).

6. Marchenko O.S., Shevchenko L. S. (2023) Pidpryemnytstvo v konkurentnomu seredovyshchi: ryzyky, dysbalansy ta bezpeka [Entrepreneurship in a competitive environment: risks, imbalances and security]. *Ekonomichna teoriya ta pravo – Economic theory and law*, no. 1, pp. 24–47. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_etp_2023_2_4 (in Ukrainian).

7. Nazarova G. V. (2019) Vyvchennya ryzykiv i zahroz kadrovoyi bezpeky ta udoskonalennya yikh klasyfikatsiyi [Study of risks and threats to personnel safety and improvement of their classification]. *Visnyk KHNAU im. V.V. Dokuchayeva. Seriya „Ekonomichni nauky“ – Bulletin of the KhNAU named after V.V. Dokuchaev. Series "Economic Sciences"*, no. 3, pp. 25–34 (in Ukrainian).

8. Orhanizatsiya Ob'yednanykh Natsiy [United Nations.]. Available at: <https://surl.li/sfahhr> (access date: 20.02.2026). (in Ukrainian).

9. Sinchuk S. (2023) Teoriya sotsialnoho ryzyku za pravom sotsialnoho zabezpechennya [Theory of social risk under social security law]. *Pravo Ukrayiny – Law of Ukraine*, no. 3, pp. 55–60. (in Ukrainian).

10. Sodoma, R., Zakharchyshyn, M. (2025) Upravlinnya ryzykamy v konteksti stiykosti terytorial'noyi hromady v umovakh voyennoho stanu [Risk management in the context of territorial community stability under martial law]. *Stalyy rozvytok ekonomiky – Sustainable Development of Economy*, vol. 5(56), pp. 307–313. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-56-42> (in Ukrainian).

11. Sodoma R., Ilchysyn I., Peretyatko L. (2025) Ryzyk-oriyentovane upravlinnya proyektamy vidnovlennya rehioniv Ukrayiny [Risk-based management of regional renewal projects in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – [Economy and Society]*, vol. 73. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-124> (in Ukrainian).

Дата надходження статті: 09.03.2026

Дата прийняття статті: 06.04.2026

Дата публікації статті: 20.04.2026